

Tekstianalyysi terveysalan projektien tutkimuksessa

Marjo Suhonen & Leena Paasivaara

JOHDANTO

Terveysalan ammattilaiset työskentelevät paljon erilaisissa projekteissa (Hantula ym. 2012). Alan projekteissa tehtyä työtä on tutkittu kuitenkin vielä melko vähän. Projektilla tarkoitetaan suunniteltua toimintaa, jonka avulla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet rajallisten resurssien puitteissa (Dale 1998). Projektin nähdään myös olevan paikka, jossa tietoa luodaan ja hyödynnetään, sekä jossa oppiminen on välttämätöntä onnistumisen näkökulmasta (Reich 2007). Terveysalalla on erilaisia projekteja: pieniä projekteja ilman omia resursseja, ja laajoja projekteja joilla on ulkopuolinen rahoitus (Suhonen & Paasivaara 2011a.) Tarkastelun kohteena ovat laajat terveysalan projektit, joilla tarkoitetaan esimerkiksi yhteistyötä kahden tai useamman organisaation välillä potilaiden hoidon edistämiseksi (Suhonen & Paasivaara 2011b).

Tekstit rakentavat ja heijastavat todellisuutta, ja ne eroavat toisistaan esimerkiksi tilanteista riippuen (Halliday 1997). Projekteissa syntyy paljon tekstidokumentteja. Tässä teksteillä tarkoitetaan kirjallisia suunnitelmia ja esitteitä, jotka liittyvät projekteihin. Näitä dokumentteja voidaan käyttää tutkimusaineistona. Laadullinen tekstianalyysi on eräs keino tutkia moniulotteisia ilmiöitä (Peräkylä 2005), kuten terveysalan projekteja, tekstiaineistoa käyttäen. Tässä katsauksessa käytetään käsitettä tekstianalyysi laadullisen tekstianalyysin merkityksessä. Laadullisella tekstianalyysillä tarkoitetaan sitä, että teksteistä pyritään paljastamaan niissä esitettyjä merkityksiä ja oletuksia tekstintutkimuksen keinoin (Shiro 1994).

Tässä keskitytään tutkimaan tekstianalyysin keskeisiä vaiheita, jotka eroavat muista laadullisen tutkimuksen metodeista, kuten sisällön ana-

lyysistä ja diskurssianalyysistä. Tekstianalyysin avulla on mahdollista ymmärtää projekteja aiempaa syvällisemmin: niiden tavoitteita ja päämääriä, sekä projekteissa työskentelevien ammattilaisten taustamotiiveja. Tekstianalyysistä käytetään tässä laajaa muotoa, sellaista, joka hyödyntää eritasoista analyysiä ja erilaisia analyysin välineitä. Tällainen lähestymistapa on lähellä esimerkiksi mediatekstianalyysiä. (Wodak & Busch 2004.)

Tässä katsauksessa pyritään myös analysoidaan projekteja sekä mikro- että makrotason näkökulmasta, ja ottamaan tekstin konteksti huomioon. Tällöin tarkastelu kohdennetaan ensinnäkin projektin toimijoihin, jotka ovat projekteissa työskenteleviä projektipäälliköitä ja terveysalan työntekijöitä, sekä heidän motiiveihinsa ja heidän tekemiinsä valintoihin projekteissa (mikrotaso). Toiseksi tarkastelu kohdennetaan myös tekstin kontekstiin eli toimintaympäristöön ja organisaatiokulttuuriin jossa terveysalan projektit toimivat, sekä niihin liittyviin suunnitelmiin ja päätöksiin (makrotaso). Tekstianalyysi on yleensä yhdistelmä mikro- ja makrotason tarkastelua, mikä tarjoaa mahdollisuuden laajempaan tekstien analysoimiseen kuin esimerkiksi tekstianalyysi tai diskurssianalyysi.

Tekstianalyysiin liittyvän teoreettisen keskustelun lisäksi katsaus sisältää tekstianalyysiesimerkin, jonka avulla havainnollistetaan, kuinka menetelmää voidaan käyttää terveysalan projektien tutkimuksessa. Tarkoituksena on kuvailla tekstianalyysiä terveysalan projektien tutkimuksessa sekä teoreettisen tiedon että empiirisen esimerkkiaineiston avulla. Tarkoituksena on myös tarkastella sitä, mitä uutta ja lisää tekstianalyysi voi tuoda uudehkoihin tutkimusalueisiin terveysalalla, esimerkiksi projektien tutkimiseen.

Etsimme vastauksia seuraaviin tutkimustehäviin:

1. Millainen tutkimusprosessi on tutkittaessa terveysalan projekteja tekstianalyysillä?
2. Millä tavoin tekstianalyysi soveltuu terveysalan projektien tutkimiseen?

TEKSTIANALYYSIN KÄYTTÖ PROJEKTIE TUTKIMISESSA

Tekstintutkimus on lähestymistapa, joka edellyttää tekstin yksityiskohtaista läpikäymistä (Wodak & Busch 2004). Sen päätavoitteena on laajentaa näkökulma yksittäisten tekstien analysoinnista syvällisempään tulkintaan (Fairclough 1992). Tekstintutkimukseen sisältyy tekstien merkitysten kuvaus, koherenssin tutkimus, tekstin tuottamisen tutkimus ja tekstin tulkinta (Titscher ym. 2000).

Tässä tekstianalyysillä tarkoitetaan tekstin tulkintaa etukäteen valituista näkökulmista, esimerkiksi tekstin sävyn ja tyylin näkökulmista. Myös kontekstilla on merkittävä rooli. Tekstianalyysillä on yhteyksiä hermeneutiikkaan: esimerkiksi aineiston analyysiprosessissa tulkin tapahtuu kehämäisesti (Fairclough 1992). Keskeistä on se, mitä kirjoittajat ovat painottaneet valinnoillaan sekä mitä he ovat valinneet olla painottamatta. Konteksti tarkoittaa tekstin ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttavat tekstin tulkintaan (Halliday 1985). Konteksti liittyy myös kontekstuaalisuuteen, eli tilanteeseen tai asiaan johon teksti kytkeytyy (Searle 1995), kuten tekstin tarkoitukseen tai julkaisufoorumiin (Halliday 1985). Perimmiltään kontekstuaalisuus tarkoittaa sitä, että tekstin yksittäiset osat ovat riippuvaisia kokonaisuudesta ja kokonaisuus riippuvainen tekstin osista. Toinen tyypillinen tekstianalyysin ominaisuus on tekstin sävyn huomioon ottaminen. Tekstin sävy tarkoittaa hiljaista tietoa, joka välittyy kirjoittajan asenteista ja arvoista suhteessa tekstin kohteeseen. Kolmas tekstianalyysin tyypillinen ominaisuus on tekstin tyylin tutkiminen. Tyyli tarkoittaa kirjoittajan näkökulmaa käsillä olevaan aiheeseen ja oletettuun lukijakuntaan. (Perelman 1979.)

Tekstianalyysiä on joskus käytetty myös synonyminä sisällön analyysille (Denzin & Lincoln 2005). Tässä yhteydessä sisällönanalyysi, diskursusanalyysi ja tekstianalyysi ymmärretään eri tut-

kimusmenetelmiksi. Tekstianalyysin avulla pyritään tulkitsemaan tekstiä ja määrittelemään sen kontekstia. Tekstianalyysissä tutkimuskohteena ovat tekstistä etukäteen valitut näkökulmat, kuten tekstin kirjoitustyyli. Tekstianalyysin avulla tutkija voi kohdentaa tarkastelun yksityiskohtiin ja samalla tekstin ja sen kontekstin välisiin suhteisiin. (Fairclough 1992.) Tekstianalyysillä on myös yhteisiä ominaisuuksia diskurssianalyysin, etenkin kriittisen diskurssianalyysin (CDA) kanssa (Fairclough 1995) ja diskurssianalyysin laajan lähestymistavan kanssa (Potter & Wetherell 1987). Tämän artikkelin lähestymistapa on lähellä Potterin ja Wetherellin (1987) lähestymistapaa, jotka painottavat kontekstin tärkeyttä tutkittaessa puhuttuja ja kirjoitettuja diskursseja. Tekstianalyysi ei kuitenkaan kohdennu diskursseihin, eikä tekstianalyysin avulla pyritä luomaan aineistosta esiin kategorioita tai teemoja.

TUTKIMUSPROSESSI TUTKITTAESSA TERVEYSALAN PROJEKTEJA TEKSTIANALYYSILLÄ

Aineiston keruu ja tekstianalyysin kohde

Tekstianalyysissä tutkimusaineistona voivat olla jo olemassa olevat aineistot, kuten esitteet, tai aineistoa voidaan kerätä esimerkiksi avoimilla kysymyksillä. Aineiston valinta riippuu tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimustehtävistä (Wodak & Busch 2004). Keskeisin aineiston valinnan kysymys on, antaako aineisto riittävästi tietoa tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Myös aineiston rajaaminen on tiiviisti yhteydessä tutkimuksen tarkoitukseen ja tekstianalyysin soveltamistapaan. Kun aineisto on systemaattisesti valikoitu, se mahdollistaa myös aineiston kontekstin tutkimisen. (Titscher ym. 2000.)

Tässä katsauksessa käytetään esimerkkitä aineistoa terveysalan projekteista Suomessa. Suomalaisille laajoille terveysalan projekteille on ollut viime vuosina tyypillistä kuuluminen Kansallisen sosiaali- ja terveysalan kehittämissuunnitelman (KASTE) alle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009). KASTE-projekteista on saatavilla runsaasti tekstiaineistoa. Suurin osa tämän artikkelin tutkimusaineistona käytettyä tekstiaineistosta on peräisin KASTE-projekteista.

Esimerkkitutkimuksen kohteeksi valittiin laajat sosiaali- ja terveysalan projektit jotka olivat julkisen sektorin hallinnoimia. Tässä laajat projektit tarkoittivat projekteja, joihin osallistui vähintään kaksi organisaatiota, joilla oli oma rahoitus ja oma organisaatio. Projektit toteutettiin vuosina 2005–2011, ja ne kestivät yhdestä viiteen vuotta. Esimerkkitutkimuksen aineisto oli melko homogeenistä, minkä vuoksi aineiston ei tarvinnut olla kooltaan laaja. Aineisto koostui projektien esitteistä ja tiivistelmistä (n= 34), jotka olivat noin kaksi sivua pitkiä. Aineistoa kertyi yhteensä 86 sivua. Aineisto kerättiin kaikille julkisilta internetsivuilta.

Esimerkkiaineistossa tekstianalyysin kohteenä on sekä mikrotaso, jossa pyritään ymmärtämään projektipäälliköiden ja työntekijöiden toimintaa, sekä makrotaso, jossa pyritään suhteuttamaan projektit KASTE-ohjelman ja internet-sivujen kontekstiin. Tutkimusaineistoon sisältyy useita eri kirjoittajia, joiden valintoja, tekstin sävyjä ja tyylejä tutkitaan kaikille julkisten internet-sivustojen kontekstissa. Aineiston laajuuden määrittämisen perustana käytettiin tutkimuksen tarkoitusta ja tutkimustehtäviä (Titscher ym. 2000). Esimerkkiaineistossa seuraaviin tutkimustehtäviin pyrittiin vastaamaan tekstianalyysin avulla: 1) Kenelle tekstit oli suunnattu? 2) Millaisia olivat tekstien tarkoitukset mikro- ja makrotason analyysin näkökulmasta? 3) Millaisia olivat tekstien sävyt ja tyylit? ja 4) Millaista käytetty kieli oli, etenkin kontekstuaalisuuden näkökulmasta?

Aineiston analyysi

Tekstianalyysissä keskityttiin tekstien tulkintaan. Se edellytti tekstien kontekstien ymmärtämistä, mikä puolestaan tarkoitti sanojen, lauseiden ja tekstin kokonaisuuden merkitysten ymmärtämistä. Tulkinnan perusta on lukemisessa. Lukeminen ja tulkinta eroavat toisistaan siten, että tulkinta edellyttää tekstin kontekstin tuntemista. (Halliday 1985.) Tulkinta edellyttää tekstin ymmärtämistä ja ei-ymmärtämistä yhtä aikaa: esimerkiksi tulkinnan lähtökohtana voi olla ajatus siitä, että tekstin sanoma on itse asiassa täysin toisenlainen kuin mitä siinä julkilausutusti sanotaan. (Brown & Yule 1983.)

Tämän katsauksen esimerkkiaineiston tulkinta alkoi lukemalla aineistoa useita kertoja lä-

pi. Samalla tehtiin havaintoja siitä, kenelle teksti oli kirjoitettu, mikä sen tarkoitus oli, millaisia sävyjä ja tyylejä teksteissä käytettiin, ja millaisia valintoja kirjoittajat olivat tehneet. Kolmanneksi näitä havaintoja tulkittiin internetsivujen ja KASTE-ohjelman konteksteissa. Yksittäisiä tekstien osia pyrittiin ymmärtämään kontekstien kautta, ja konteksteja tekstien osien kautta (Titscher ym. 2000). Tulkinnan tavoitteena oli merkittävästi lisätä ymmärrystä projektien esitteistä ja tiivistelmistä, jolloin tulkinta liittyi läheisesti tutkijan ajattelukykyyn. Siksi tulkinta on väistämättä rajoittunutta: tulkinta on aina tietyllä tapaa puutteellinen ja yksiulotteinen näkemys ilmiöstä. On tärkeää tiedostaa se, ettei yksikään tulkinta voi tarjota täyttä selitystä ilmiöstä (Fairclough 1995). Kuitenkin samaa tekstiä voidaan tulkita eri näkökulmista, joten tekstillä voidaan antaa monia eri tulkintoja. Tämä on tyypillistä tekstianalyysille, ja se on myös ominaisuus joka erottaa tekstianalyysin sisällön analyysistä ja diskurssianalyysistä. On haasteellista, ettei ole olemassa erityistä mallia tekstianalyysin tulkinnalle, joka tarjoaa vastauksia tutkimustehtäviin. Sen sijaan on olemassa monia erilaisia tapoja toteuttaa tulkintaprosessi. (Titscher ym. 2000.)

Tässä katsauksessa tekstien tulkinnalle nähtiin olevaan kaksi päälinjaa. Ensimmäinen tekstien tulkintatapa perustuu pelkästään tekstiin (mikrotason tulkinta), ja toinen tulkintatapa korostaa tekstin taustalla olevia / piileviä asioita, toisin sanoen kontekstuaalista tulkintaa (makrotason tulkinta). Toisin sanoen, luetaanko tekstiä sellaisenaan vai sijoitetaanko se kontekstiinsa (Sinclair 1994)? Kontekstuaalinen tulkinta ulottuu aina sellaisiin kysymyksiin saakka kuten kenelle teksti on kirjoitettu, milloin ja miksi. Tämän artikkelin esimerkkiaineistossa käytettiin kontekstuaalista tulkintaa. Tekstin kontekstuaalisuus tarkoitti kenelle teksti oli kirjoitettu, mikä sen tarkoitus oli, ja ja mikä oli tekstien julkaisufoorumi. Projektisuunnitelmien tiivistelmien ja esitteiden kontekstina oli internet-julkaisufoorumi, ja niiden tavoitteena oli välittää tietoa päättäjille, projektien rahoittajille, arvioijille ja kansalaisille.

Lisäksi oli tärkeää tutkia tekstin sisällön ja kontekstin välistä yhteyttä. Esimerkiksi kun kontekstina oli välittää tietoa internet-sivujen kautta, teksti on ensisijaisesti suunnattu suurelle yleisölle. Silloin on tärkeää tarkastella kriittisesti,

onko kontekstin ja tekstin sisällön välillä ristiriitoja. Esimerkiksi, voiko kuka tahansa ymmärtää tekstien sisältöä ja kieltä? Tarjoaako teksti todella tietoa, vai onko tiedonvälittämisen tarkoituksen ja käytetyn kielen välillä ristiriitaisuuksia? Sisältö, kieli, sävy ja tyyli ovat yleensä tietyllä tapaa kontekstisidonnaisia.

Tulokset ja niiden raportointi. Tulosten raportoinnin suurin haaste on raportoida ne siten, että lukija ymmärtää miten tulkintaprosessi on edennyt. Tämä on erityisen haasteellista siksi, koska tekstianalyyseissä ei pyritä luomaan aineistosta kategorioita. Seuraavassa esitellään esimerkkiaineiston tulokset.

Kenelle tekstit oli suunnattu. Tekstit oli pääasiassa suunnattu terveysalan asiantuntijoille ja johtajille, projektien rahoittajille ja arvioijille. Vain pieni osa teksteistä oli suunnattu terveyspalveluja käyttäville asiakkaille ja terveysalan ammattilaisille, kuten terveyden- tai sairaanhoitajille.

Tekstien tarkoitus. Tekstien tarkoitus oli vakuuttaa lukija projektien korkeatasoisuudesta: projektien tärkeydestä, välttämättömyydestä, toimivuudesta ja menestymisestä. Tekstit myös pyrkivät välittämään tietoa projektien tavoitteista, edistymisestä, välituloksista ja seurannasta, kuten seuraava alkuperäisaineiston lainaus osoittaa:

”Hankkeen pilottivaiheen kokemuksia ja tuloksia yhtenäisestä lasten ja nuorten terveysseurantatiedon keruusta kootaan parhaillaan. Ensimmäiset tulokset terveystiedoista raportoidaan kevään 2008 aikana.”

Teksteissä kuvattiin myös KASTE-projektien käytettävissä olevia tai jo käytettyjä taloudellisia- ja henkilöstöresursseja. Tällä tavoin osoitettiin sitoutumista projektin tavoitteiden toteuttamiseen ja todennettiin projektin arvoa. Tekstien avulla pyrittiin myös kytkemään projektin tarkoitus ja toiminta laajempaan kontekstiin, yleensä KASTE-ohjelman tavoitteisiin. Paljon palstatilaa käytettiin sen kuvaamiseen, kuka tai mitkä osapuolet olivat mukana projektin toteuttamisessa ja projektiorganisaatiossa, kuten seuraava aineistokatkelmä osoittaa:

”Hankkeeseen osallistuvat tahot: Itä- ja Keski-Suomen kunnat. Alueen sairaanhoitopiirit.

Järjestöt, oppilaitokset, sosiaalialan osaamiskeskukset, kehittämisyksiköt, hyvinvointialan yrittäjät.”

Tekstit olivat myös projektien markkinoinnin keinoja, minkä vuoksi ne pyrkivät antamaan mahdollisimman hyvän kuvan projekteista. Tämä tarkoittaa sitä, että tekstien tarkoituksena oli myös edistää projektin rahoituksen saamista, ja parantaa entisestään projektin mahdollisuuksia onnistua. Tekstit paljastivat painotuksen projektiorganisaation omiin tavoitteisiin tekstien avulla. Tämä on kiinnostava tulos, joka paljastui kun tekstejä tarkasteltiin makro-tason analyysin avulla. Tekstejä käytettiin myös keinona osoittaa niiden haasteiden kokoa ja monimutkaisuutta joiden ratkaisemiseksi projekti oli käynnistetty, ja sitä kuinka laajoihin väestöjoukkoihin projektin kohteena olevat haasteet liittyivät. Tämä heijastuu myös seuraavasta aineistokatkelmasta:

”Hankkeen aikana kehitetään monitoimijaista terveyden- ja hyvinvoinnin verkostorakennetta, ja verkostomaisia toiminta- ja johtamiskäytäntöjä, joissa kunta- ja järjestösektori ovat tasavertaisina toimijoina.”

Päätyylit ja sävyt. Tekninen tyyli korostui esimerkkiaineistossa. Se tarkoitti sosiaali- ja terveysalaan ja sen johtamiseen liittyvää runsasta käsitteiden käyttöä. Tietyt sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden käyttämät projektien suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvät sanat ja lauseet toistuivat, esimerkiksi seuraavat: työskentelytavat, tehokas, kustannus- tehokas, hallintamalli, monitoimijaverkosto, moniammatillinen ja sektoritoimijuus. Nämä kuvaavat mikrotason näkökulmasta tarkastellen työntekijöiden ja johtajien asenteita ja tavoitteita: projektien tekstit oli kirjoitettu toisille ammattilaisille ja asiantuntijoille, ei sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaille.

Tekstin tyyli oli yleensä kuvailevaa, ja sitä voi luonnehtia asiantuntimaiseksi ja tietäväksi. Myös virallisen ja kaupallisen tyylin käyttö oli tyypillistä. Tekstin tyylien tulkinnassa haasteellista on, että samaan tekstiin voi sisältyä erilaisia tyyliä. Kuitenkin tämän artikkelin esimerkkiaineistossa tyylit olivat melko homogeenisiä: virallinen tyyli oli vallitseva. Tekstit olivat tyypillisiä esimerkkejä virkakielestä ja hallinnon kielestä: abstrakteja

ja raskaita (Iedema 1997). Tätä ilmentää myös seuraava alkuperäisaineiston esimerkki:

”Hankkeen päämäärä: yhtenäinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalli, jossa on sovittu toimintaperiaatteista, kuten johtamisesta, koordinoinnista ja vastuista paikallisesti, seudullisesti ja erityisvastuualueella.”

Yksi tyypillinen tekstien ominaisuus oli passiivin käyttö, mikä tarkoitti tekstin toimijan puutumista. Esimerkiksi edellä olevassa aineistokatkelmassa ei ole mainintaa henkilöstä, ryhmästä tai organisaatiosta joka rakentaa mainittua mallia, tai joka koordinoi ja johtaa mallia. Vastuut ja tehtävät on kuvattu, mutta välttämättä ei käy ilmi, kenen vastuita ja tehtäviä ne ovat. Tämä antaa viitteitä siitä, että ei ole ilmeistä, kuka on vastuussa projektin asioista tai ettei ole selvää, tullaanko projekti todella toteuttamaan ja saatamaan päätökseen.

Mikro-analyysin näkökulmasta kirjoittajien yksilölliset lähestymistavat ja kirjoittamistyyli olivat selkeästi nähtävissä esitteistä ja tiivistelmistä. Toinen ominaisuus tässä artikkelissa esimerkkinä käytetyssä aineistossa oli että talouteen liittyvät asiat esitettiin toisin kuin muut asiat. Esimerkiksi projektin budjetti esiteltiin taulukossa sen sijaan, että se olisi esitelty tekstissä. Myös henkilökunnan määrä ja rahasummat kuvattiin tekstissä yhteiskohtaisesti numeroiden avulla.

Tekstien tyyli edusti sosiaali- ja terveysalan johtajien ja ammattilaisten käyttämää virkakieltä. Tyyliä leimasi objektiivisuus ja joissakin kohdin tekstin tyyli oli haluttujen tulevaisuuden kuvien esittelemistä projektin kautta. Tekstit eivät esittäneet näkökulmia tai sisältäneet pohdintaa, vaan ne keskittyivät esittelemään tosiasioita ja antamaan projektiin liittyvää tietoa. Tietoa kohdistettiin enimmäkseen projektin työntekijöille ja projektin sidosryhminä mukana oleville organisaatioille. Projektin tärkeyttä kuvattiin neutraaliin, toteavaan ja objektiiviseen tyyliin. Tekstien kirjoittajaa ei yleensä tuotu esille, mutta silloin kun kirjoittaja paljastettiin, hän oli projektipäällikkö.

Muutamissa esitteissä ja tiivistelmissä osia niistä oli kirjoitettu yleistajuisella kielellä. Niissä tietoa välitettiin maallikkokielellä sosiaali- ja ter-

veyspalvelujen asiakkaille, minkä vuoksi teksti ei ollut yhtä abstraktia tai raskasta kuin yleensä. Tämänkaltainen teksti osoittaa kirjoittajan asiakaslähtöistä ajattelua, kun teksti on muotoiltu helposti ymmärrettävällä tavalla. Tekstin tyyli saattoi olla joissakin kohdissa verrattavissa uutisjuttukieleen, kuten seuraava alkuperäisaineiston katkelma osoittaa:

”Hankkeessa muutetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden rakennetta siten, että huolen herätessä viranomaiset kokoontuvat yhdessä perheen kanssa järjestämään palvelut asiakkaan tarpeista lähtien.”

Teksteissä käytetty sävy paljasti pyrkimyksen painottaa projektien uutuusarvoa ja toiveen luoda muutosta projektien avulla, etenkin muuttaa asioita paremmaksi. Erityisesti seuraavat sanat projektien tavoitteissa kuvasivat projektien avulla asioiden paremmaksi muuttamista: pilotti, muutos, edistää, kehittää järjestelmä/malli/palvelu, vähentää, varmistaa, jalkauttaa ja juurruttaa. Näistä eniten käytettyjä sanoja olivat edistää ja vähentää, mitkä myös liittyivät tähän tavoitteeseen.

Tekstien sävy oli positiivinen: sekä projekteja että niiden tavoitteita ja etenemistä kuvattiin positiivisella sävyllä. Kaikki tekstit pyrkivät vaikuttamaan lukijan käsityksiin esitteissä kuvatuista projekteista pyrkien antamaan mahdollisimman hyvän kuvan niistä. Tästä välittyi käsitys, että esitteet ja tiivistelmät oli suunnattu projektien arvioijille ja rahoittajille.

Internet julkaisufoorumina ei juuri vaikuttanut käytettyyn kieleen ja tekstin sisältöön. Tässä artikkelissa käytetyt esimerkkiaineiston tekstit kuvasivat asioita, jotka liittyivät verovarojen käyttöön. Sen voisi ajatella kiinnostavan suurta yleisöä, projektien kohderyhmiä ja terveyspalvelujen asiakkaita. Näitä ei kuitenkaan juurikaan ollut otettu huomioon tekstien sisällöissä tai kirjoitustyyliensä. Tässä on ristiriitaisuutta internetjulkaisufoorumien kanssa, koska internetsivut olivat kaikkien käytettävissä, ja tekstit oli silti pääosin suunnattu enemmän asiantuntijoille ja ammattilaisille kuin tavallisille kansalaisille.

Projektien tavoitteet ja toiminta oli esitelty teksteissä melko samalla tavalla: samassa järjestyksessä kaikissa esitteissä ja tiivistelmissä. Ensin kuvailtiin projektin yhteydet KASTE-ohjelmaan,

minkä jälkeen esiteltiin projektin tavoitteet ja toiminta. Tämä ilmensi kirjoittajien organisaatiolähtöisiä asenteita ja toimintatapoja. Laajojen projektien esitteiden ja tiivistelmien kirjoittamiseen oli käytetty selvästi enemmän aikaa, koska tekstit etenivät loogisesti ja sanavalinnat olivat ytimekkäitä ja taloudellisia. Tekstissä esiintyi jonkin verran lukuja (numeroita). Niiden avulla kuvattiin esimerkiksi projektin asiakasmäärät, projektityöntekijämäärät, budjetoidut rahammat tai projektissa jo käytetyt taloudelliset resurssit. Numeroilla kerrottiin myös projektin aikataulusta, esimerkiksi vuodet joina projekti toteutetaan. Tämäntyyppisten kvantitatiivisten näkökohtien korostaminen saattaa saada tekstien lukijat näkemään tekstissä kerrotut asiat ja niissä osallisina olevat ihmiset epäyksilöllisinä, jolloin yhteiskunnallisesti tärkeät asiat ja ongelmat yksityiskohtineen saattavat jäädä taka-alalle (Fairclough 1992). Tämä on kiinnostava tulos, koska tämänkaltainen teksti ei edistä asiakaslähtöisyyttä eikä niiden asioiden esilletuomista, joita projektien avulla on saatu aikaan.

Kun käytetään kuvioita tai lukumääriä teksteissä, niiden taustoja on harvoin avattu teksteissä riittävästi (Titscher ym. 2000). Tällöin kuvioita käytetään ikään kuin luomaan erityistä vaikutusta tekstiin. Niiden avulla voidaan pyrkiä lisäämään tekstien luotettavuutta, herättämään kiinnostusta tai kiinnittämään huomio pois tärkeämmistä asioista.

POHDINTA

Katsauksen tarkoituksena oli kuvailla tekstianalyysiä terveysalan projektien tutkimuksessa sekä teoreettisen tiedon että empiirisen esimerkkiaineiston avulla. Tarkoituksena oli myös tarkastella sitä, mitä uutta ja lisää tekstianalyysi voi tuoda uusiin tutkimusalueisiin terveysalalla, esimerkiksi projektien tutkimiseen.

Tässä päädyttiin siihen, että tekstin ja sen kontekstin välisen yhteyden ymmärtäminen ja kontekstin huomioon ottaminen ovat tärkeimmät asiat tekstianalyysiprosessissa. Konteksti yleensä vaikuttaa tekstiin (Halliday 1985; Searle 1995). Esimerkkiaineiston perusteella tekstin konteksti, esim. tekstin julkaisufoorumi, ei ollut välttämättä yhtenevä tekstin sisällön kanssa: sisältö ei aina ollut täysin soveltuva kontekstiin. Tämä näyttävästi esimerkiksi raskaan ammatti- ja virkakielen

käyttönä sellaisessa julkaisufoorumissa, joka oli kaikille kansalaisille avoin. Terveysalan projekteissa on tarve keskustella aiempaa tarkemmin siitä, millaista kieltä käytetään suhteutettuna tekstin julkaisufoorumiin ja oletettuun lukijakuntaan.

Tämä vaatii projektipäälliköiltä ja työntekijöiltä kykyä muuttaa omaa ajattelutapaansa, esimerkiksi omaksua kriittisempi ajattelutapa projektin toimintatapoja kohtaan, sekä omaksua itsearviointitaitoja. Aiemmin projektien tutkimus on kohdistunut melko pintapuolisesti kuvaamaan projekteissa tehtyä työtä ja toimintatapoja (Leybourne 2007). Tekstianalyttisen tutkimuksen avulla on mahdollista saada syvällisempää tietoa projektin toiminnasta ja esimerkiksi asiakaslähtöisyydestä, koska projekteissa tehtyjä valintoja ja syitä valintoihin on mahdollista tutkia tekstianalyysin avulla. Tekstianalyysin vahvuutena on, että se sallii tekstin tutkimisen uudeltaisesta näkökulmasta verrattuna muihin laadullisiin analyysimenetelmiin, kuten laadulliseen sisällön analyysiin (Titscher ym. 2000). Esimerkiksi kirjoittajan projekteihin liittyvien arvojen ja asenteiden heijastumista teksteihin voidaan tutkia tekstianalyysillä. Tämä on tekstin piilosisältöjen analysoimista parhaimmillaan (Shiro 1994). Kun pystytään tutkimuksen keinoin tekemään näkyväksi projektien näkymätöntä, jopa tiedostamatonta puolta, voidaan löytää uudenlaisia tarpeita ja keinoja uudistaa projektien toimintaa. Tekstianalyysi ei ole yksinomaan soveltuva keino terveysalan projektien tutkimiseen, vaan sitä voidaan käyttää myös terveysalan projektien ja niiden toiminnan arvioimiseen muita arviointimenetelmiä tukevana menetelmänä.

Suurin rajoite tekstianalyysin käytössä terveysalan projektien tutkimisessa on se, että tekstit ovat usein yhden henkilön tuottamia, minkä vuoksi tekstien kautta välittyy vain yhden henkilön näkemys käsiteltävästä asiasta. Lisäksi yksi rajoite on, että tekstimateriaalille ei ole mahdollista tehdä lisä- tai tarkentavia kysymyksiä. Toinen mahdollisuus projektien tutkimiseen tekstianalyysin keinoin on kerätä tutkimusaineistoa esim. haastattelemalla projektipäälliköitä, suunnittelijoita ja projektityöntekijöitä tai projektin sidosryhmien edustajia, aukikirjoittaa haastattelut ja tehdä niistä tekstianalyysiä. Tämänkaltainen aineisto on kuitenkin lähtökohtaisesti erilainen

kuin tyypillinen tekstiaineisto. Tämän vuoksi haastattelujen käyttöä tekstianalyysin ensisijaisaineistona ei suositella (Iedema 1997).

Tekstianalyysi soveltuu hyvin terveysalan projektien tutkimiseen, koska sen avulla on mahdollista tehdä huomioita projekteista ja niiden toimijoista, sekä niiden kautta koko yhteiskunnasta kokonaisuudessaan. Tekstianalyysiin liittyy aina jonkin asteista keskustelua ajankohdaisista yhteiskunnallisista ilmiöistä ja oman aikakautensa keskeisistä kysymyksistä. (Searle 1995.) Tämä liittyy myös tekstien laajemman kontekstin huomioon ottamiseen (Fairclough 1992). Esimerkiksi tämän tutkimuksen tekemisen aikana Suomessa on meneillään KASTE-ohjelma, joka toimii useimpien laajojen sosiaali- ja terveysalan projektien taustaohjelmana. Tämä on yksi tärkeä huomioon otettava asia analysoitaessa suomalaisia terveysalan projektien tekstejä, koska KASTE-ohjelma väistämättä vaikuttaa projektien tavoitteisiin ja toteuttamiseen. Tekstianalyysi on soveltuva terveysalan projektien tutkimiseen myös siksi, että projektien tutkimuksessa yleensä hyödynnetään monen eri tieteenalan tutkimusmenetelmiä ja lähestymistapoja (Leybourne 2007).

Tärkein esimerkkiaineiston perusteella tehtävä päätelmä on, että asiakaslähtöisyys ei näyttäyty vahvana KASTE-projekteissa niiden esitteiden ja tiivistelmien perusteella. Sen sijaan projektin omat intressit, kuten rahoituksen turvaaminen korostuivat. Tämä näkyi esimerkiksi vakuuttavana ja markkinoivana sävynä jota teksteissä käytettiin, sekä asiantuntijamaisen kielen käyttönä. Esimerkiksi sellaiset sanat kuin tehokas, kustannustehokas, hallintamalli ja monitoimijaverkosto toistuivat teksteissä. Ne ovat abstrakteja ja monimutkaisia käsitteitä asiakkaiden näkökulmasta, eikä niitä ollut käännetty maallikkokielelle. Näyttää siltä, että projektiin liittyvää viestintää käytettiin keinona vahvistaa ja oikeuttaa projektin toiminta sen sijaan, että viestinnän avulla olisi välitetty tietoa projektin kohderyhmälle ja asiakkaille, sekä veronmaksajille. Tämä on hieman yllättävä tulos, koska asiakaslähtöisyyttä on julkilausutusti korostettu KASTE-projekteissa. Se on myös yksi KASTE II-ohjelman painopistealue (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012). Asiakaslähtöisyyden sijasta projektien esitteissä ja tiivistelmissä painottuivat organisaatiolähtöiset asenteet. Teksteissä pai-

nottui pyrkimys tuoda esille projektien tavoitteita ja saavutuksia sen sijaan, että olisi esitelty projektin mahdollisia tai jo saavutettuja tuloksia ja vaikutuksia. Tutkimuksen tulokset antavat projektissa työskenteleville keinoja muokata kirjoitustyyliään asiakaslähtöisemmäksi sekä ottamaan tekstin julkaisufoorumien aiempaa enemmän huomioon.

Tekstianalyttisen tutkimusprosessin luotettavuuden tarkastelu

Lincolnin ja Cuban (1985) laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteeristö soveltuu myös tekstianalyttisen tutkimusprosessin luotettavuuden tarkasteluun. Tällöin arvioidaan tutkimuksen ja sen tulosten totuusarvoa, sovellettavuutta, pysyvyyttä ja neutraaliutta.

Tutkimuksen totuusarvo tekstianalyttisessä tutkimuksessa perustuu tekstiaineiston tarkoituksenmukaisuuteen ja riittävyteen suhteessa tutkimustehtäviin. Tämän artikkelin esimerkkiaineisto valittiin tiettyjen kriteerien perusteella jotka esiteltiin aiemmin tässä artikkelissa. Aineiston valintakriteereillä on suuri merkitys totuusarvon näkökulmasta tekstianalyttisessä tutkimuksessa (Titscher ym. 2000). Vaihtoehtoinen aineisto esimerkkitutkimuksessa olisi ollut projektisuunnitelmat, väli- ja loppuraportit sekä kokousmuistiot. Niiden konteksti on kuitenkin erilainen kuin projektin esitteiden ja tiivistelmien, ja tässä artikkelissa haluttiin tehdä kontekstuaalista tulkintaa (Sinclair 1994) tutkien kaikille kansalaisille julkisesti saatavilla olevia projekteihin liittyviä materiaaleja. Jos projekteja halutaan tutkia ”sisältäpäin”, edellä mainitun kaltainen aineisto soveltuu tekstianalyysin aineistoksi hyvin.

Sovellettavuuden näkökulmasta on tärkeää ottaa huomioon, että tekstianalyttisen tutkimuksen tuloksia ei voida siirtää toiseen kontekstiin sellaisenaan, koska tulokset ovat kontekstisidonnaisia. Sen sijaan tulosten siirrettävyyttä arvioidaan tapauskohtaisesti, mikä on tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa (Yin 2009). Tutkimuksen toteuttaminen ja valinnat on raportoitu mahdollisimman yksityiskohtaisesti tulosten sovellettavuuden arvioinnin edistämiseksi (Lincoln & Cuba 1985). Koska tekstianalyysiprosessin aikana saadut tulokset ovat tiiviisti kytköksissä tutkijan luovaan ja

systemaattiseen ajatteluun, on aineiston analyysi- ja tulkintaprosessin yksityiskohtainen kuvaus erittäin tärkeää tutkimusraportissa. Lukijan on silloin mahdollista ymmärtää aineistonkeruun ja analyysiprosessin rajoitteita myös pysyvyyden näkökulmasta. Neutraalius ei ole relevantti luotettavuuden kriteeri tekstianalyttisessä tutkimuksessa koska tutkijan oma ajattelu on analyysissä niin suuressa roolissa. Siksi on tärkeää esittää alkuperäisaineiston katkelmia tulosten raportoinnin yhteydessä. Lukijoilla on silloin mahdollisuus arvioida tulkintojen luotettavuutta.

Lisäksi etenkin tekstianalyttisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa ilmeisyyden periaatteen toteutumisen arviointi on tärkeää. Tämän periaatteen toteutuessa tekstin ja siitä tehtyjen tulkintojen välillä ei ole ristiriitoja, vaan tulkinta lisää tekstin ymmärrettävyyttä. (Searle 1995.) Tämän artikkelin esimerkkiaineiston tulkinta oli onnistunutta koska teksteistä pystyttiin löytämään uusia näkökulmia ja lisäämään ymmärrystä projekteista tekstianalyysin keinoin.

LÄHTEET

- Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Dale, R. (1998). *Evaluation frameworks for development programmes and projects*. Sage Publications: New Delhi.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Sage Publications: California.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press: Cambridge.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Longman: London.
- Halliday, M. A. K. (1985). Dimensions of discourse analysis: grammar. Teoksessa van Dijk, T. A. (Ed.), *Handbook of Discourse Analysis. Volume 2, Dimensions of Discourse* (s. 29–56). Academic Press: London.
- Halliday, M. A. K. (1997). Linguistics as metaphor. Teoksessa Simon-Vanderbergen A.-M., Davidse K. & Noël, D. (Eds.), *Reconnecting language. Morphology and Syntax in Functional Perspectives* (s. 3–27). Benjamins: Amsterdam.
- Hantula, R., Suhonen, M. & Paasivaara, L. (2012). Projektit terveydenhuollon muutoksen keinona – hoitotyöntekijöiden näkökulma. *Hallinnon Tutkimus*, 31(1), 36–47.
- Iedema, R. (1997). The language of administration. Organizing human activity in formal institutions. Teoksessa Christie, F. & Martin, J. R. (Eds.), *Genre and Institutions. Social Processes in the Workplace and School* (s. 73–100). Cassell: London.
- Leybourne, S. A. (2007). The changing bias of project management research: a consideration of the literatures and an application of extant theory. *Project Management Journal*, 38(1), 61–73.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California, Beverly Hills: Sage Publications.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2009). *Terveys ja hyvinvointi. Yhteinen päämäärämme*. Esitteitä 2009:6. Haettu sivulta http://www.stm.fi/julkaisut/esitteita-sarja/nayta/_julkaisu/1068257#en, 10.6.2011.
- Perelman, C. (1979). *The new rhetoric and the humanities. Essays on rhetoric and its applications*. Reidel: Dordrecht.
- Peräkylä, A. (2005). Analyzing talk and text. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (s. 869–886). Third edition. London, New Delhi: Sage Publications.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage Publications.
- Reich, B. H. (2007). Managing knowledge and learning in IT projects: a conceptual framework and guidelines for practice. *Project Management Journal*, 38(2), 5–17.
- Searle, J. (1995). *The construction of social reality*. New York-London: Free press & Penguin Books.
- Shiro, M. (1994). Inferences in discourse comprehension. Teoksessa Coulthard, M. (Ed.), *Advances in Written Text Analysis* (s. 167–178). London and New York: Routledge.
- Sinclair, J. (1994). Trust the text. Teoksessa Coulthard M. (Ed.), *Advances in Written Text Analysis* (s. 12–25). London and New York: Routledge.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2012). Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2012–2015. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2012:1. Haettu sivulta http://www.stm.fi/c/document_library/get_file

- e?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf, 15.2.2013.
- Suhonen, M. & Paasivaara, L. (2011a). Shared human capital in project management. Systematic review of the literature. *Project Management Journal*, 42(2), 4–16.
- Suhonen, M. & Paasivaara, L. (2011b). Factors of human capital related to project success in health care work units. *Journal of Nursing Management*, 19 (2), 246–253.
- Titscher, S., Meyer, M., Wodak, R. & Vetter, E. (2000). *Methods of text and discourse analysis*. London: Sage.
- Wodak, R. & Busch, B. (2004). Approaches to media texts. Teoksessa Downing, J. D. H., McQuail, D., Schlesinger, P. & Wartella, E. (Eds.), *The Sage Handbook of Media Studies* (s. 105–122). Sage, Thousand Oaks: California.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods*. 4th edition. Sage Publications. Thousand Oaks: California.

Muut lähteet

Lista alkuperäisaineistosta on saatavilla kirjoittajilta.